

Izbegavanje “okruglog stola”

PRIVREDNI I KULTURNI PATRIOTIZAM

Povodom pisma grupe intelektualaca predsedniku Republike a u vezi s odlukom Vlade o prodaji “Telekoma”, redakcije Republike i Balkanmagazina, smarajući da je reč o preduzeću od izuzetnog javnog interesa, pozvale su predstavnike vlasti i potpisnike pisma na “okrugli sto” o temi “Da li prodati Telekom”, u beogradskom Medija centru, 15. aprila.

Predstavnici vlasti nisu se odazvali pozivu, pa je razgovor tekao mahom o argumentima stručne i naučne javnosti, prepuštajući vladajućim krugovima da javnosti nekom drugom prilikom predoči predoče svoje razloge za donošenje odluke.

Budući da je reč o temi od izuzetnog javnog interesa, inicijatori su odlučili da objave neautorizovani sadržaj razgovora i zaključke o daljim ativnostima, izostavljajući samo neznatan deo izlaganja koji se kretao mimo okvira planirane rasprave, a mogao bi voditi k mitingašenju i strančarenju.

Moderator razgovora je bila Jelica Putniković, saradnica Balkanmagazina. Oprema redakcijska.

N.P. - S.K.

Otvoreno pismo predsedniku Republike

Odluka Vlade Srbije da se pristupi prodaji "Telekoma Srbija", koju ste javno podržali, je strateška odluka od interesa za sve građane Srbije. Smatramo da bi ova odluka trebalo da bude plod sistematskog promišljanja timova stručnjaka i kao takva optimalna za sadašnje i buduće generacije građana Srbije. Međutim, istupi Vladinih i partijskih zvaničnika u javnosti ne izazivaju očekivanu pozitivnu reakciju. Stoga predlažemo da Vlada, u cilju poboljšanja javne prezentacije argumenata za donetu odluku objavi odgovore na sledeća pitanja:

1. Koji stručnjaci, navedeni imenom, prezimenom i referencama, su učestvovali u izradi studije opravdanosti prodaje Telekoma?
2. Kakvi su rezultati analize posledica prodaje odgovarajućih kompanija u susednim zemljama, sa stanovišta promene obima investicija, kvaliteta i cena usluga, zaposlenosti i razvoja prateće industrije telekomunikacija?
3. Zbog svog strateškog značaja, dominantni telekomunikacioni operatori su državni u mnogim zemljama: Luksemburg, Belgija, Finska, Švedska, Norveška, Italija, Slovenija, Švajcarska... Kakav razlog ima Vlada Srbije da se ponaša drugačije od kapitalističkih zemalja sa najboljim telekomunikacionim sistemima?
4. U kakvoj saglasnosti je odluka o prodaji kompletne telekomunikacione infrastrukture Srbije sa realizacijom strateških državnih ciljeva definisanih u strategijama razvoja Republike Srbije – Strategija privrednog razvoja, Strategija razvoja informacionog društva, Strategija razvoja telekomunikacija, Strategija razvoja E uprave, Strategija integrisanog upravljanja granicom...?
5. Kakvi razlozi stoje iza naizgled neracionalnog ponašanja države koja 2002. ponovo otkupljuje 29% vlasništva od Italijana, zatim obavlja značajne akvizicije u okruženju (Telekom Republike Srpske i M:Tel Crne Gore) – da bi sada sve to „prepustila” stranom vlasniku?
6. Koji su razlozi za višestruko povećanje pretplate bez obrazloženja, kada je očigledno da će se time, prodajom dominantnog operatora, novac preliti direktno stranom kupcu iz džepova građana, državne uprave, firmi, institucija od javnog značaja?
7. Koliko je očekivano smanjenje broja zaposlenih u „Telekomu Srbija”, JP PTT Srbija i telekomunikacionoj industriji?
8. Kako država planira da obešteti onaj deo korisnika Telekoma koji je decenijama unazad ulagao sredstva u obezbeđenje „tehničkih uslova” za telefonski priključak?

9. Tehnički fakulteti univerziteta u Srbiji školuju najbolje kadrove za oblast telekomunikacija. Kako će država, odričući se potpuno uticaja na razvoj telekomunikacija u Srbiji, obezbediti njihov ostanak u zemlji?

10. Kako država ima nameru da obezbedi razvoj telekomunikacija i telekomunikacione industrije kao industrije budućnosti, nakon što otuđi telekomunikacionu infrastrukturu, nacionalni resurs neprocenjive vrednosti, i telekomunikaciono tržište koje obuhvata gotovo sve građane Srbije, preduzeća, državnu upravu, vojsku, policiju, institucije od javnog značaja?

11. Kako država namerava da spreči obezvređivanje vrednosti akcija malih akcionara (građana, zaposlenih i bivših zaposlenih) ako kupovinu izvrši Deutsche Telekom, i time, kao većinski vlasnik postane potpuno nezainteresovan za njihovu kupovinu?

U nadi da ćete obratiti pažnju na naša pitanja,
srdačno Vas pozdravljamo,

dr Aleksandra Smiljanić, prethodna ministarka za telekomunikacije

dr Branko Kovačević, redovni profesor, rektor Univerziteta u Beogradu

dr Miodrag Popović, redovni profesor, dekan Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Beogradu

dr Mirko Vasiljević, redovni profesor, dekan Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

dr Dragan Antić, redovni profesor, dekan Elektronskog fakulteta u Nišu

dr Ilija Ćosić, redovni profesor, Dekan Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu

dr Nebojša Popov, naučni savetnik

dr Borivoj Lazić, redovni profesor Univerziteta u Beogradu

dr Vladimir Milačić, redovni profesor Univerziteta u Beogradu

dr Vera Vratuša, profesor Univerziteta u Beogradu

Prof dr Časlav Očić, dopisni član SANU

Prof. dr Danijel Cvijetičanin, redovni profesor Univerziteta Singidunum

Slavoljub Kačarević, glavni urednik Balkanmagazina

RAZGOVOR

Jelica Putniković

Pozdravljam sve vas koji ste došli da prisustvujete i učestvujete u ovom Okruglom stolu na temu – Da li prodati Telekom Srbija ili ne?

Pored ljudi koji su pokrenuli akciju da kažemo u javnoj raspravi da li prodati Telekom sada i da li ga uopšte prodati, pozvali smo i predstavnike vlasti, uputili smo pozive i kontaktirali i kabinete predsednika Tadića, i premijera Cvetkovića, ministarku Jasnu Matic, potpredsednika Vlade Srbije i ministra ekonomije i regionalnog razvoja Mladana Dinkića. Iz Vlade smo, međutim, dobili odgovor da su oni zauzeti. Danas je sednica Vlade i jednostavno nisu bili spremni da nikoga od svojih predstavnika pošalju. Iz Kabineta predsednika nismo dobili odgovor ni da će doći ni da neće doći, otprilike je bilo objašnjenje – savetnica je na putu. Očigledno da, pošto je upućeno Otvoreno pismo predsedniku Republike Srbije sa stavovim eminentnih ljudi koji zaista poznaju tematiku i poznaju oblast telekomunikacija i privrede Srbije, nikome iz vlasti nije stalo da na tu temu prodiskutuje, da proba da nađe neko drugo rešenje ili da nas uveri da su oni u pravu, nego će, evo, čuli smo, tokom leta verovatno raspisati tender za prodaju Telekoma. Ovaj skup smo planirali tako da u prvom delu ljudi koji su se već eksponirali u javnosti oko prodaje Telekoma, ukratko iznesu svoje argumente a posle toga da u diskusiji uobličimo neke zaključke. Za početak zamolila bih da kaže nešto dr Aleksandra Smiljanić koja je bila ministarka telekomunikacija u prethodnoj Vladi.

Neotuđivo, privredno i civilizacijsko dobro

Aleksandra Smiljanić:

Ja se na slažem sa prodajom Telekoma, ni u ovom trenutku ni kasnije, i pokušaću da u kratkim crtama obrazložim taj svoj stav. Telekom Srbija ima jednu izuzetno veliku mrežnu infrastrukturu koja je građena više od sto godina. Ta infrastruktura povezuje sve građane Srbije, sve firme, državnu upravu, policiju, vojsku, institucije od nacionalnog značaja. Znači, kada država Srbija poseduje Telekom Srbija ona može da, na najpouzdaniji mogući način, obezbedi adekvatne telekomunikacione usluge ovim korisnicima. To je jedna stvar. Druga je činjenica da je to jedinstvena infrastruktura koju je teško izgraditi i koja u dogledno vreme neće imati pravu konkurenciju. Ta činjenica je razlog da Telekom donosi ogroman prihod, to je prihod od milijardu evra, odnosno od sto milijardi dinara i država, kada poseduje Telekom, na određen način, naravno po određenim pravilima, može da utiče na trošenje tog prihoda. Ona, pre svega, može da kroz Telekom podstiče razvoj domaće industrije tako što će Telekom kupovati opremu, softver, usluge od domaćih firmi. U trenutku kada se Telekom proda, ovakva mogućnost više ne postoji. I na kraju tu je i veliki profit koji ide u budžet Srbije; kada se Telekom proda on će ići van Srbije.

Htela bih da kažem, jedan od problema prodaje Telekoma je činjenica da je Telekom gotovo monopol u oblasti fiksnih telekomunikacionih usluga, on jedini ima kompletnu fiksnu mrežnu infrastrukturu. I čak i na najliberalnijim tržištima u Evropi, na tim

tržištima dominiraju telekomunikacioni operatori koji su nastali razvojem telefonske mreže. Zašto je to tako: to je tako zato što su se te telefonske mreže razvijale po više od sto godina, i one su posle postale osnov za razvoj Interneta, znači one obuhvataju, prvo, telefonske parice do svih korisnika, u tim telefonskim paricama je neprocenjiva vrednost, zatim veliki broj lokalnih centrala, koje su povezane sa regionalnim centralama, veliki broj regionalnih centrala koje su umrežene pomoću optičkih kablova. To je infrastruktura koju je teško ponovo izgraditi. Takođe, Telekom ima i oko 5.000 baznih stanica koje pokrivaju celu Srbiju i mogu da pruže usluge mobilne telefonije i 3G usluge; ima zatim prirodne resurse kao što su opseg za mobilnu telefoniju, zatim opseg za 3G servise, ima CDMA opsege za fiksnu telefoniju, numeraciju. Znači mnogi ograničeni resursi države Srbije takođe pripadaju Telekomu. To je od neprocenjive vrednosti i ma koliko bila intenzivna liberalizacija kod nas, nijedna firma u skorije vreme neće moći da stigne Telekom Srbija. Kao što sam rekla, to je situacija i u drugim zemljama u Evropi, i na najliberalnijim tržištima ti dominantni telekomunikacioni operatori imaju tipično više od 50 posto tržišta. Samim tim Telekom Srbija ima zagarantovan prihod i zagarantovan profit. To je jedan od razloga što ga ne treba prodati. Kada bi se to prodalo stranoj firmi, to je ili monopol ili jedna firma koja dominira na telekomunikacionim tržištu. S obzirom da nema prave konkurencije, ta strana firma može da pruža usluge proizvoljnog kvaliteta, može proizvoljno da diže cene, može da otpušta radnike, može proizvoljno da investira, znači, država ima vrlo ograničene mehanizme da utiče na poslovnu politiku te firme, i ti mehanizmi koji postoje po pravilu se kod nas ne koriste i ne implementiraju. To je situacija u koju ulazimo kada prodamo Telekom stranoj firmi. Ta strana firma sada takođe dobija taj ogroman prihod od milijardu evra, odnosno sto milijardi dinara, na raspolaganje i ona će trošiti prema svojoj poslovnoj politici. Najverovatnije će kupovati opremu, softver, usluge iz svoje matične zemlje, jer je to praksa svuda u svetu. Prema tome, očekujemo ne samo da će profit otići van zemlje već možemo da očekujemo isto i za veliki deo tog prihoda. I to će, naravno, negativno da utiče na spoljnotrgovinski deficit koji je i ovako jako veliki kod nas, znači povećaće se. To će, takođe, uticati da gubimo radna mesta, da imamo otpuštanja, ne samo u Telekomu nego i u čitavoj industriji koja prati Telekom i koja radi za Telekom. Znači, to su još neke negativne posledice koje možemo da očekujemo.

Još bih iskoristila ovu priliku da odgovorim, da repliciram na nekoliko obrazloženja koja smo čuli u javnosti a koje predstavnici vlasti, ili neki drugi stručnjaci koji zagovaraju prodaju Telekoma, daju - znači to su neka obrazloženja koja oni daju zašto Telekom treba prodati. Najčešće obrazloženje koje smo čuli jeste da država nije sposobna da vodi Telekom efikasno. Ja bih da ponovim: u mnogim evropskim zemljama dominantni telekomunikacioni operatori, koji su pandan Telekomu, znači nastali su od tih telefonskih mreža, upravo su u vlasništvu države. To je situacija u Belgiji, Italiji, Sloveniji, Finskoj, Danskoj, Švedskoj, Norveškoj, Švajcarskoj i tako dalje. Te države su prepoznale važnost svojih telekomunikacionih operatera iz upravo ovih razloga koje sam navela, i odlučile da ostave telekomunikacione operatore u državnom vlasništvu. Znači, ovakav jedan argument mislim da vlast, koja tvrdi da je jedina kompetentna da vodi ovu zemlju u Evropsku Uniju, ne bi smela nikako da dâ.

Drugo obrazloženje koje često čujemo jeste da će ta neka strana firma više investirati u Telekom. Ja ne znam zašto to misle oni koji tako nešto tvrde, ali ne postoji nikakva garancija da će ta strana kompanija više ulagati, čak naprotiv, logično je očekivati da će

ona manje ulagati zato što će ona utrošiti, kao što čujemo u javnosti, par milijardi evra na kupovinu Telekoma i njoj će biti cilj da što pre povрати ta sredstva, znači bar za toliko će manje ulagati nego Telekom Srbija. I treće obrazloženje koje često čujemo, jeste da je naša fiksna telefonija u jako lošem stanju, da ljudi nemaju telefone i tako dalje. Poslednji put to sam čula juče gledajući Skupštinu - poslanika Ostojića koji je tako nešto rekao. To takođe ne stoji, jer ako pogledate zvanične podatke, u Srbiji na 100 građana 41 ima fiksnu telefonsku liniju. I to je iznad proseka Evropske unije a značajno više nego u svim zemljama regiona. U mnogim zemljama regiona telekomunikacioni operatori su prodati mađarskom telekomu, koji je kupljen od strane Dojče telekoma i to pre nekoliko godina. Za tih nekoliko godina te strane firme nisu ni dostigle Telekom Srbija u broju fiksnih telefonskih linija. Pri tom bih htela da napomenem da su te fiksne linije nešto što zahteva najveća ulaganja.

Rudnik znanja

Vladimir Milačić

Po meni, Telekom je rudnik intelektualnog kapaciteta ili znanja ove države. Znači, to je rudnik znanja.. Gde je problem? Problem je neprepoznavnje ovog rudnika zlata, srpskog rudnika zlata, a to je to znanje. Sve ostalo su prazne priče. Oni će to dati, a mi znamo kako te firme rade. Molim vas, ja sam bio puno po svetu, i radio kao profesor. To se prodaje jer je to zlatna koka, ali neće oni da joj unište proces, neće oni da je zakolju. Oni će da je fino gaje, da ona i dalje pravi nova zlatna jaja. I to poruka mora da bude i predsedniku, a pogotovu ove gluposti oko kapitalizma, socijalizma, komunizma. Problem je što mi nemamo dovoljan intelektualni potencijal za stvaranje bogatstva naroda. Bez bogatstva naroda, sve su ovo prazne priče.

Jelica Putniković

Evo, sad smo čuli da je naša država ili države u sklopu kojih je Srbija bila do sada, ipak su uspevale da, iako je bio državni, razvijaju Telekom i da ga dovedu do jednog nivoa koji je ipak konkurentan i, u krajnjem slučaju, takav da su zainteresovani veliki svetski igrači poput Dojče telekoma da eventualno učestvuju na tenderu i da ga kupe. Profesora doktora Mladen Kovačevića zamolila da on govori o ekonomskom aspektu, da nam kaže svoje argumente za ili protiv prodaje Telekoma.

Mladen Kovačević

Ovih dana direktor Zavoda za tržišna istraživanja, kolega Kanjevac je rekao - prodaja Telekoma je suluda. I ja spadam u te ljude koji smatraju da je prodaja onog što je najvrednije, sa ekonomske tačke gledišta potpuno besmislena, neprihvatljiva je. Kad prodajete nešto, ekonomisti uvek kažu, moramo napraviti kost-benefit analizu: šta dobijamo, šta gubimo? Ovde, apsolutno, nema nikakve kost-benefit analize, samo je jednostavno rečeno: odlučili smo da prodamo Telekom. Najelementarnija logika, kad jedan seljak ima, na primer, deset krava muzara - najbolju će prodati samo u slučaju ako to što dobije može da uloži u nešto što će mu doneti veći profit; ili ako ima više njiva, pa proda najbolju njivu, prodaće je samo u onom slučaju ako će te pare uložiti u nešto što će mu doneti veći prihod, ili će eventualno biti ucenjen na neki način, pa će morati da proda ono što ima najbolje da proda. Dakle, i to su neke ilustracije koje govore da je zaista vrlo teško obrazložiti i dokazati da je ekonomski racionalno prodati Telekom.

Kad vidim neke moje kolege, koji dokazuju da je to ipak racionalno, moram da kažem da se jedan broj ekonomista sa titulama pretvorio u neke vrste advokata koji otprilike kažu: Recite mi šta treba da Vam dokazujem a ja ću reći koliko to treba da platite. I to je tragedija naše struke. Nije to samo ovde, to je i na Zapadu.

Koji se motivi često ističu već je gospođa Smiljanić govorila o tome. Često se kaže: kvalitet usluga će biti bitno popravljen ako se proda. Pa taj kvalitet, ako se ja malo razumem, najviše zavisi od opreme koju tamo kupite, i ako mi možemo da kupujemo opremu ... Drugo, naš čovek i nije toliko zainteresovan za kvalitet ako to treba da plati duplo višom cenom. Mi smo tržište gde je siromaštvo veliko, i cena usluge je važna, pre svega, najvažniji faktor kad se odlučuje da kupuje. Dakle, i taj argument po mom mišljenju nije odgovarajući.

Zatim, često se kaže: privatni sektor je dominantan, superioran, i tako dalje. Taj vašingtonski konsenzus, i taj Monetarni fond, i taj koncept koji nam je nametnut 2001. insistiraju: privatizacija, privatizacija. Taj čuveni Fridman je rekao: privatizacija, privatizacija i samo privatizacija, to je poruka zemljama u tranziciji. A pred smrt je rekao: "Priznajem, pogrešio sam." Mogu citirati čuvenog Fukujamu koji je isto rekao, da je to što je on pričao - pogrešno, da je tržište regulator, da je svaka druga ideologija nemoćna i tako dalje. Dakle, mnogo sada ima slučajeva da vrhuski strani stručnjaci dokazuju da to, samo privatno, privatno, privatno nije više dominantno. Pogledajte koja je najmoćnija firma u istočnoevropskim zemljama, češka firma "ČEZ" a to je državna kompanija. Ovde postoji jedan apsurd: na primer, Mobi 63, gde je državno i privatno bilo pola-pola ili, da kažemo, tu negde, prodate u formi privatizacije - državnom preduzeću Norveške, Telenoru. Ili, na primer NIS, naftnu kompaniju, prodate ruskom preduzeću gde je opet država većinski vlasnik. Dakle, pod formom privatizacije, državni monopol Srbije prenesete u državni monopol neke druge zemlje. I ovde pretila velika opasnost da se, pod formom privatizacije, državno preduzeće i državni monopol sada proda nekom stranom državnom preduzeću. Ima jedan opšti stav: ako već nešto mora da bude monopol, mnogo je bolje da to bude u državnom vlasništvu nego u privatnom. Ako bi se privatni vlasnik pojavio iz inostranstva pa kupi ovde preduzeće, ako je ono moćno, pa može da diktira uslove kakve god hoće - naša država je nemoćna, nikakva, jedna,.... Ako prodamo Telekom nekom stranom državnom preduzeću biće apsurdno da državni monopol Srbije prodate državnom monopolu strane zemlje.

Vrlo je važno pitanje: da li mi prodajemo sve, i mrežu, infrastrukturu, pretplatnike, i tako dalje? Koliko shvatam, ako prodate i mrežu, onda taj ko dobije mrežu ima monopolni položaj, on će odlučivati koga će uključiti, a koga neće uključiti. I sad kad govorite: dobićemo, ne znam, milijardu i dvesta za 40 posto akcija, ali ne kaže se da li se prodaje i mreža ili samo nešto što nije mreža. To vrlo važno pitanje. Onaj ko ima mrežu, imaće monopolni položaj u narednom periodu. O tome nema govora.

Zašto mora da se angažuje strana firme da proceni? Pa videli ste kod NIS-a, tri strane firme u tri različita vremenska perioda, ponudile su ogromne razlike u proceni vrednosti preduzeća. Verujem da mi imamo stručnjake koji mogu da procene. Vrednost preduzeća kao što je Telekom, jako mnogo zavisi od momenta u kome se mi nalazimo.

Ovih dana premijer kaže: moramo prodati Telekom, ako Telekom i EPS ostanu u državnom vlasništvu mi smo socijalistička zemlja, a mi smo se opredelili za kapitalizam. Puno sam gluposti čuo od političara ali toliku besmislicu zaista nisam nigde čuo. Pa to znači da je i Norveška socijalistička zemlja. Pa u Norveškoj je parekselans tržišna

privreda, ali državi ne pada na pamet da proda State Oil, moćnu kompaniju, državnu. Prošle i pretprošle godine počela je diskusija u parlamentu da li da prodaju 10 posto - odbili su. Dakle moćna zemlja, moćna kompanija, ali ne prodaje State Oil, niti prodaje Telenor. Pa to su im zlatne koke, ogroman deo budžetskih prihoda pokrivaju a privreda se manje opterećuje preko poreza i tako dalje. A mi i dalje insistiramo na tome - sve što možete privatizujte, privatizujte - i to vam je neka preporuka.

Postavlja se onda pitanje, zašto je doneta odluka da se proda? Po mom mišljenju dva su glavna razloga. Prvo: diktat Međunarodnog monetarnog fonda. Znate, mi smo 2001. godine, u to sam sve više ubeđen, prihvatili potpuno diktat Međunarodnog monetarnog fonda. Tada je zemlja zaista bila u problemu, iako je dug bio samo 10,8 milijardi dolara, ali u odnosu na izvoz, dug je bio ogroman, i prihvaćen je taj takozvani Vašingtonski konsenzus koji podrazumeva: privatizacija, privatizacija, privatizacija. Sada mnogo više zavisimo od Međunarodnog monetarnog fonda. Ja nisam mogao, iako sam se trudio svim silama da vidim šta podrazumeva ovaj novi sporazum od tih 2,9 milijardi plus petstomiliona što smo dobili po osnovu našeg uloga. Po svemu sudeći je diktat: prodajte, prodajte.

Ovih dana ste mogli pročitati, Monetarni fond poručuje: Morate restrukturirati javna, državna preduzeća! To ništa drugo ne znači nego da morate izvršiti privatizaciju. Mi zavisimo od tih dve milijarde i devetstotina, plus zavisimo od Svetske banke, od Pariskog kluba poverilaca, kada nam je dug 33-34 milijarde dolara, kada 40 posto prihoda od izvoza robe i usluga ide na servisiranje spoljnog duga i država se zadužuje gde god može, krpi rupe budžetske ili se bori da obezbedi potpuno nerealnu valutnu vrednost kursa a ogroman deo tih deviza ide u džepove tajkuna, onih koji imaju mogućnosti da kupuju devize na deviznom tržištu... Dakle u takvoj situaciji, jednostavno, izgleda da su naši političari pod čizmom, da kažem grubo, Međunarodnog monetarnog fonda. I kad oadtle daju zeleno svetlo, mi to moramo da ispunimo - po svemu sudeći, izgleda da je tako. Sledeći razlog, po mom mišljenju, jeste što nam je ogroman dug, ogromne obaveze po osnovu spoljnog duga. Mi smo u ovu godinu ušli sa dvemilijardetristapedesetmiliona evra dospelih a neizmirenih obaveza. Prošle godine smo triipomilijarde isplatili po osnovu servisiranja spoljnog duga. Skoro 40 posto prihoda od izvoza robe i usluga ide na servisiranje spoljnog duga. Znamo kakav je problem i sa budžetom, jako je težak problem kako sve to pokriti a političari se ponašaju "od danas do sutra"; dok su oni na vlasti, princip je, po onoj narodnoj: "uzmi sve što ti život pruža", zaduži se gde god možeš, potroši, obezbedi neki socijalni mir, a šta će biti posle...? To sam više puta rekao: nemoralno je da se ova država dodatno zadužuje i da to potroši na deviznom tržištu, i da to ode u budžet i da se pojede i da taj ceh i taj račun prenesemo na buduće generacije. Nije onda čudo, što se po odlivu mozgova Srbija nalazi na pretposlednjem mestu, od 133 zemlje po intenzitetu odliva mozgova. Samo jedna zemlja, te 133 čine preko 98 posto bruto domaćih proizvoda sveta, samo jedna zemlja ima veći odliv mozgova. Sve je starija nacija, kriza porodice, kriza svega i svačega, i u takvoj situaciji, zaista, dodatno se zaduživati, trošiti, prodavati ono što je najvrednije, zaista je jako, jako problematično. Vrlo se često kaže: pa nismo sposobni da rukovodimo. Slažem se, katastrofalno je to što država podeli ta javna preduzeća, kao neki politički plen, pa onda postavlja tamo zaista nekompetentne ljude. Ali, neće to valjda pobogu beskonačno trajati? Zatim, ako mi nemamo menadžere, postoji u međunarodnoj ekonomiji takozvano ugovorno rukovođenje: dovedemo strane stručnjake koji će da vode firmu uspešno. Crnogorci, koji

veruju da imaju diplomu menadžmenta čim su se rodili, ipak su pre nekoliko godina doveli iz Švajcarske firmu, uzeli menadžere koji su upravljali vrlo solidno u onim teškim vremenima, a mi ne možemo? Mi izgleda samo u fudbalu i u košarci možemo da dovedemo neke strance, a da dovedemo nekog menadžera iz inostranstva – e, to ne dolazi u obzir?

Mogao bih navesti još mnogo argumenata koji govore u prilog da je zaista krajnje problematično, pa rekao bih i nemoralno da se ta zlatna koka, jedno od retkih preduzeća koje posluje uspešno, da se tako olako proda. Kažu, dobićemo osamstotinamiliona evra, ali se ne kaže da li to podrazumva i prodaju infrastrukture, pa neka i nije to. Šta je to osamstotina, to će se brzo potrošiti šta posle toga? Oni kažu: nateraćemo ih da ulože 2,5 milijarde kroz osam ili devet godina. Pa zašto da ulažu? Ne možete ih naterati. Kada neko kupi preduzeće, on se racionalno ponaša, investira tamo gde će dobiti profit. Imamo masu privatizacija gde je taj stranac ili neko drugi prihvatio da će investirati a posle toga nađe trista razloga zašto nije mogao da investira. I uopšte nije u redu da kad neko kupi preduzeće da mu vi odmah nametnete, da on održi neki broj zaposlenih, ili da investira, pa vi njemu onda ulazite u oblast koja njemu ograničava mogućnosti.

Da završim, negde sedamdesetih ona SFRJ je bila jako neprijatan sagovornik u Ujedinjenim nacijama kao lider u pokretu nesvrstanih, i zagorčavla je život naročito Amerikancima. I tada čuveni Bžežinski, još je živ, na jednom skupu u Švedskoj je rekao: treba maksimalno ohrabriti zemlje, razvijene zemlje, da daju što više kredita Jugoslaviji, pa kad postane zadužena, biće mekša od pamuka. I zaista, za pet godina, stigla je ogromna masa kredita, SFRJ postade ekstremno zadužena i potpuno je izgubila leadersku poziciju. I ovde, sad smo u takvoj situaciji da imamo ogroman dug, nemamo više, nažalost, "svoje ja" i, po svemu sudeći, moramo da radimo po diktatu međunarodnih finansijskih institucija.

Strateški značaj domaće proizvodnje

Jelica Putniković

Među potpisnicima pisma predsedniku Republike Srbije protiv prodaje Telekomu, našlo se puno stručnjaka koji su jednostavno računali na to da u ovoj državi ne umire sve sutra i neće proći sve sa ovom vlašću, nego da treba i mlade generacije da ostanu u Srbiji, da uče i da ovde rade pa bih zamolila profesora Miodraga Popovića, dekana Elektrotehničkog fakulteta, da to prokomentariše, tim pre što je među oko hiljadu i po potpisnika pisma predsedniku Republike, bilo zaista puno stručnjaka iz ove struke koji su otišli u inostranstvo jer nisu mogli u Srbiji da nađu posao.

Miodrag Popović

Prvo, da pozdravim prisutne i da im zahvalim što su došli na jedan ovakav skup, jer ovo naše otvoreno pismo je naišlo na priličnu medijsku blokadu i vrlo malo ljudi u Srbiji zna uopšte za ovo pismo. Teško je govoriti posle koleginice Smiljanić, koja je bila ministar za telekomunikacije jedno kratko vreme, i raspolaže sa mnogo više podataka o telekomunikacijama u ovoj zemlji nego što ja raspolažem, a sa tačke gledišta ekonomije, teško je govoriti posle profesora Kovačevića koji je vrlo iscrpno analizirao situaciju.

Ja bih se potrudio da ovde analiziram jedan drugi aspekt celog problema. Dakle Elektrotehnički fakultet u Beogradu postoji već preko šezdeset godina a i pre toga je, kao Tehnički fakultet Univerziteta u Beogradu, školovao stručnjake iz oblasti elektrotehnike. Do sada je diplomiralo negde blizu 20.000 studenata. Bar trećina od toga je diplomirala iz oblasti telekomunikacija. Na žalost, moj fakultet je znatno doprineo odlivu mozgova iz ove zemlje jer veliki broj inženjera, koji su završili Elektrotehnički fakultet danas radi u inostranstvu, najviše zbog toga što smo mi jedan od retkih fakulteta iz ove zemlje čija se diploma priznaje svuda. To nam daje za pravo da možemo da tražimo da se na neki način naš glas čuje i u upravljanju ovom zemljom. Šta je problem? Odluka o prodaji Telekomu može da ima dalekosežne posledice po razvoj telekomunikacije u zemlji, a telekomunikacije su jedna ne samo privredna grana, nego nešto što će biti u budućnosti kičma razvoja svake zemlje. Mislim da mi ovom prodajom trenutno sečemo granu na kojoj sedimo. Ova prodaja će sigurno uticati na dalje slabljenje telekomunikacione industrije, a ona je već prilično uništena u poslednjih nekoliko godina. Vrlo malo od stare telekomunikacione industrije je ostalo u ovoj zemlji, a nije bila za potcenjivanje jer su u njoj radili ljudi koji su posle toga vrlo lako našli posao u svetu. Dakle, može se očekivati dalje slabljenje telekomunikacione industrije, dalje slabljenje izvoza, još lošija pozicija ove zemlje.

Ja se ne slažem sa privrednom politikom koja glavni pravac razvoja ove zemlje vidi u uslugama. Usluge su lokalnog karaktera i ne mogu doprineti izvozu. Izvozu može doprineti samo proizvodnja. Proizvodnja bez domaće potrošnje ne može da opstane. Dakle, vi morate imati neke privredne grane koje će podstaći domaću proizvodnju. Jedna od takvih grana je i telekomunikacija. Ako telekomunikacija dospe u ruke nekog stranog partnera, bilo da je to državna, bilo da je to privatna firma, od domaće industrije neće ostati ništa.

Drugi važan problem je što mislim da ne samo da nije urađena costbenefit analiza prodaje Telekomu, nego uopšte nije sagledan jedan multidisciplinarni problem koji se pojavljuje kada se nešto ovako radi. Dakle, nije ovo samo tehnički problem, nije samo ekonomski problem, to je problem i strateški, problem bezbednosti. Ko će obezbediti u budućnosti veze, kvalitetne veze za policiju, za vojsku, i ko će garantovati sigurnost? Da li mi možemo samoregulativom da utičemo na pouzdanost tih veza? Evo, da vas podsetim na nešto, nema veze sa telekomunikacijama, ali možda će imati veze za godinu dana, kada se bude prodavao EPS na isti način. Kada je bilo bombardovanje, kada su bacali one grafitne bombe, naši inženjeri su uspevali da za nekoliko sati oporave naš elektroenergetski sistem. Šta mislite, da li bi se to desilo da je EPS u tom trenutku bio u stranom vlasništvu? Ja garantujem da se ne bi desilo. Ista situacija je potpuno u Telekomu, ali sam naveo namerno kao primer EPS upravo zbog toga što je bliži. Dakle mi nemamo garanciju, nema nikakve analize šta će se desiti.

Možda Vlada ima neke planove, ali neka kaže bar da ih ima, meni je dovoljno da kažu samo imena ljudi koji to rade, jer u našoj struci se znaju reference. Ne treba da gledate *** detalje, ako vidite ime čoveka i znate šta je on radio u prošlosti, znate koje su njegove reference, onda imate poverenja da će i u budućnosti tako raditi. Dakle, neka Vlada kaže da li je radila costbenefit analizu, da li je radila strateške analize, možda ćemo se mi posle toga i složiti, da Telekom treba prodati. Još bih nešto rekao oko upravljanja. Znao, ima državnih ili društvenih ili javnih firmi koje dobro posluju, ima firmi koje loše posluju. Mislim da je osnovni problem, a ja rukovodim jednom firmom -

Elektrotehničkim fakultetom - mislim da je osnovni problem u nadzoru upravljanja. Dakle, dokle god država bude postavljala upravne odbore po partijskom principu a ne po stručnom i to ne samo inženjeri, mi i ekonomisti i drugi stručnjaci, oni neće biti u stanju da kvalitetno kontrolišu menadžment, niti da postave taj menadžment. Dakle, država može efikasno da upravlja ako menadžment prepusti stručnjacima, ako upravne odbore prepusti stručnjacima i onda preuzme samo kontrolnu funkciju. U tom slučaju će država sigurno efikasno poslovati, kao što niz primera iz Zapadne Evrope to pokazuje. Na kraju, završio bih pitanjem: da li je iko pogledao efekte privatizacije u okolnim državama? Ja sam imao prilike da razgovaram sa kolegama iz Hrvatske i iz Mađarske. Verovatno da je slična situacija i u okolnim zemljama. Dakle, rezultati su poprilično katastrofalni. Ako porazgovarate sa kolegama iz Hrvatske oni kažu – Jeste, nešto je bolje stanje u Zagrebu, možda malo bolje u Splitu, možda je i Osijek tu,- znači oni veliki centri imaju nešto bolje usluge nego što su imali ranije, ali je ostatak otprilike ostao u Titovom vremenu. A cene su skočile nekoliko puta. Znači nema nikakve garancije da će se privatizacijom, dovođenjem nekog vlasnika sa strane, popraviti kvalitet usluga. A što se tiče povećanja investicija; zašto bi neko investirao u nešto što mu nije potrebno?

Jelica Putniković

U otvorenom pismu predsedniku Tadiću stručnjaci su postavili čak jedanaest pitanja, kreatorima državne politike ne samo sa Telekomom već i sa celim ovim segmentom i obrazovanja i privrede. Možda bi o tome još nešto rekao i dr Nebojša Popov, naučni savetnik i glavni urednik Republike.

Nebojša Popov

Najpre bih rekao da mediji koji podstiču ovu javnu raspravu ne mogu računati na neki veliki odjek i uticaj jer ova dva lista bi u najboljem slučaju mogli da se legitimišu kao medijski servis kritičkog mišljenja u Srbiji onoliko koliko ga ima. A koliko ga ima mi, biću slobodan da kažem, još ne znamo. Mi smo poslali ovih jedanaest pitanja na određene adrese. Pristojni ljudi se nadaju da će oni, kojima pišete, odgovoriti, eventualno učestvovati u razgovoru. Oni nisu došli, pa se onda čovek može pitati prvo, da li do njihove svesti uopšte dopiru ova pitanja, da li oni postavljaju bilo kakva pitanja sebi ili su sami prelomili i gotovo. Drugo, ako i sami postavljaju pitanja, imaju li odgovore na ta pitanja. Ni to ne znamo. Ne znamo ni ako imaju odgovore da li su spremni da kažu koji su njihovi odgovori. Ja bih bio spreman, da se ne bih odrekao te elementarne učtivosti, da ih još malo sačekamo, da čujemo koja su njihova pitanja, imaju li oni neke dileme, o čemu razmišljaju, koji su argumenti. Profesori koji su govorili pre mene, počev od profesorke Smiljanić, već danima u nekim medijima ponavljaju vrlo racionalne argumente koji ne nailaze na odziv. Ja ne bih dodavao mnogo novih argumenata u prilog kritike odluke da se bez obrazloženja racionalnosti prodaje jedne ovako krupne nacionalne firme. I hteo bih da malo odstupim od inače uobičajenog stanovišta ljudi mojih godina koji su neskloni prodaji bilo čega, osim iz krajnje nužde. Zatim, odstupiću i od nekog svog pedigree, anarholiberala (imam zvaničnu potvrdu, od pre više decenija, da sam anarholiberal), znači nisam ljubitelj države, bilo koje države. Pa ne bih bio spreman da branim monopol srpske države na jednu ovakvu firmu. Ali pokolebalo me jedno iskustvo koje imam kao sociolog, istražujući i prateći ono što se događalo tokom

ovih 20 godina u našoj zemlji. U poslednjih dvadesetak godina nanizalo se jedno desetak ili ne znam koliko vlada. Sve one su mahom nešto prodavale, (da ne pričamo o onom što su često otvarale neke objekte koji su ostali nedovršeni do danas). Ne bih mogao da tvrdim da su sve neracionalne. Sigurno ima i racionalnih. Ali ono što je najvidljivije jesu ove prodaje koje dovode u pitanje ne samo razvoj privrede, nego i opstanak privrednih kapaciteta koje smo zatekli. Meni to izgleda kao formiranje jednog fanatičnog sistema ganglija u paralelno formatizovanom faktičkom sistemu. Svaka vlada, od tih desetak, u *** 20 godina je nešto prodavala i onda su formirane neke ganglije kao busije izvesnih „struktura“ koje se tim **** koje čine faktički sistem, koji je neproduktivan, i dodaju se ostvareni projekti i prodaje ove vlade ili one vlade jedan uz drugi, i svako bi hteo da sačuva svoju busiju, stvarajući jedan sistem, pre bih rekao parazitski, nego što je produktivan. Na ovom mestu bih upozorio i na jednu vrlo važnu okolnost za naš razgovor, i današnji i nastavak našeg razgovora, što se oko ove iste teme diže velika galama, larma u kojoj tek nedostaje argumenata. Larma u kojoj se stvara utisak da bi neka nova vlast, samo zato što bi personalni sastav bio drukčiji od sadašnje, mogla da reši probleme a da ne bi nastavila ovom istom kolotečinom kako je do sada tekla privatizacija. Glavni argument je njihov, u raznim varijantama, da sadašnja vlast jednostavno hoće malo da zakrpi svoj budžet kao džeparac, da mogu da se troškare za razne stvari, a ne pada im na pamet da daju neki dokaz da oni ne bi to isto uradili ako dobiju vlast. Dakle, taj tok priče mislim da nas nigde ne bi odveo. Mi se moramo držati suštinskih problema koji su, ponavljam, vrlo jezgrovito izraženi ovim prethodnim izlaganjima i u drugim nastupanjima, naročito profesorke Smiljanić. U toku dosadašnjeg procesa strukturnih promena u privredi, u kulturi, u društvu, u državi, mi smo mogli da uočimo i uočena je, nisam ja nikakv pronalazač, jedna tendencija sveopšte destrukcije koja se naročito ogleda u nedavno vrlo jasno identifikovanoj tendenciji dezindustrializaciji Srbije. Nezavisno od svojinskih oblika, društvena, državna, privatna, jedna tendencija gašenja proizvodnje, ne samo otpuštanja radnika, proglašavanja stotina hiljada ljudi za suvišne, kao što su suvišni i obrazovani ljudi koji su otišli u svet; suvišni su radnici, sada će biti suvišni i neki poštari, drugi ljudi. Dakle, jedna tendencija destruktivna koja ne obećava nikakvo dobro. Nisam poznat kao nacionalpatriota, ali bih ipak rekao da ne mogu da se nadam da će neko iz druge države bolje upravljati privredom i kulturom ove zemlje od ljudi odavde. Ali gde su ljudi ovdašnji? Imaju li mogućnosti da se drukčije artikulišu i izraze nego što je to bilo u proteklih dvadesetak godina. Postoje li esnafi profesora, tehničara, inženjera, sindikati radnika i drugih koji mogu da artikulišu drukčiji pristup ovim stvarima. Ako to do sada nismo postavili kao jasno pitanje i dobili jasan odgovor, ovo je verovatno jedan od poslednjih trenutaka. Ne bih sada mislio da je, ako se ovo loše završi s Telekomom, kraj sveta, da će nestati i Srbije i Srba, ali sigurno je ovo jedan od poslednjih trenutaka da se ljudi trgnu i pitaju se pa može li ovo ipak drukčije, racionalnije, da se poštuju racionalni argumenti, koje smo čuli uglavnom s jedne strane, sa strane onih koji su protiv prodaje Telekoma sa različitim argumentima. Od ovih argumenata koje smo čuli od strane ovih koji bi da prodaju Telekom, najveći odjek ima izgleda ta čudnovata, već citirana teza premijera, da bi oni hteli, vlast sadašnja, da dovrše privatizaciju kao borbu protiv socijalizma i komunizma. Naravno, odmah možemo reći da on otkriva da bauk komunizma i dalje kruži Evropom, svugde gde su telekomunikacije u državnom vlasništvu bi po tome što on kaže bile socijalističke, komunističke i tako dalje. Time se

pribavlja jedna ideološka legitimacija koju mi kao racionalni ljudi potcenjujemo. Ali ona nije za potcenjivanje, jer mnogo toga što se događalo u proteklih nekoliko godina, možda i decenije, poslednje dve decenije, je uglavnom jedan vrlo snažan iracionalan talas jurišanja na sve ono što je proglašeno komunizmom i socijalizmom. Kao da se vodi neka vrsta Krstaškog rata za oslobađanje Hristovog groba a mi ne znamo šta sve u tom grobu počiva. Ko su ti koji oslobađaju Hristov grob? Da ne prave možda neki novi grob? Pa ja bih završio time što, kao nekadašnji pravnik, učili smo, studirali smo to, da vlasništvo, privatno vlasništvo, kao klasični oblik vlasništva ima tri atributa, tri sastojka, glavna, od kad ono postoji hiljadama godina, a u rimskom pravu je to bilo jasno formulisano i kodifikovano. Jedno je upravljanje - uzos, upravljanje stvarima, to je ovo što je ovde već rečeno. Drugo je - fructus, ubiranje plodova, a treći je bio, nestajao je razvojem civilizacije, to je bio atribut abuzus. Čak se jedno vreme smatralo da je to krunski dokaz nečijeg vlasništva ako može da uništi stvar koja je njegovo vlasništvo. Dakle abuzus je bio u jedno vreme galvani dokaz nečijeg vlasništva. Meni se čini da ovi koji trgovali resursima ove zemlje poslednjih dvadesetak godina, obnavljaju tu komponentu svojine koju je civilizacija marginalizovala, ona je postajala sve manje važna razvojem civilizacije. Tako da je uništavanje stvari koja je predmet vlasništva jedan oblik varvarizacije, i to krajnje opasan. S tim završavam ovo što sam želeo da predočim kao problem varvarizacije kao vrlo snažnog talasa, razaranje ove zemlje kroz ratove i pljačku, u razdoblju u kojem mi živimo, a što sprečava stvaranje racionalne privrede uravnoteženog društva i racionalne države. Dakle, to nije potez jedne uravnoteženog društva i racionalnog sistema koji može da pogreši time što nešto proda ili ne proda, nego je ovo deo jednog trenda koji sprečava nastanak uravnoteženog društva i racionalne države. Mi ćemo, nadam se, na kraju da se dogovorimo, da pokažemo svoju venevolentnost i potražimo još jednom argumente i za i protiv, da bismo ih onda rezimirali posle jedno mesec dana recimo i videli na čemu smo, jer reč je o jednoj od najvećih dragocenosti ove zemlje, koja je važna ne samo kao deo te neke komunikacije, deo elektronike, kulture, nego i čitave privrede da ne ponavljam argumente, jer reč je, ne samo o ovima koji su tu zaposleni sada, šta će biti sa njima, nego i o tome da li će u ovoj zemlji uopšte biti potrebno da se ljudi školuju za zanate koji su potrebni ovoj sferi, tehničare, inženjere, naučnike, ili sve to više nije potrebno; imaćemo samo ove kadrove opšteg tipa koji će se razmeštati i trgovati s onim čime raspolažu, dokle god raspolažu.

Jelica Putniković

Reč ima Slavoljub Kačarević, glavni urednik Balkan Magazina.

Zamagljivanje motiva jedne odluke

Slavoljub Kačarević

Ukazao bih najpre na neobičnu promenu stavova ljudi koji danas propagiraju, u ime države, prodaju Telekomu. Na sajtu Balkanmagazina mi postavili smo jednu pres dokumentaciju. To su izvodi iz tekstova ministara i predsednika ove države i istih onih koji danas tvrde da to treba da se proda, i to što pre, i da je idealan trenutak. Videćete da su pre godinu dana otprilike oni zastupali uglavnom drugačije, odnosno suprotno

mišljenje. Recimo, Vlahović, koji se istakao kao ekstremni zastupnik neke ekonomističke teorije o prodaji Telekoma sada i odmah, pre godinu dana kaže da ga nikako ne treba prodati - sve to i slične stvari možete da nađete na baneru Balkanmagazina, gde piše šta su govorili o Telekomu.

Mi očekujemo da nas vlast uveri da su njene odluke zbog nečega dobre. Čitajući ove izjave ljudi koji danas tvrde da je to dobra odluka, a oni pre godinu dana ili pre šest meseci govore da takva odluka ne bi bila dobra, čovek mora da dođe u ozbiljnu sumnju, da se pita šta se to u međuvremenu desilo. Zato mi podržavamo postavljanje ovih jedanaest pitanja u otvorenom pismu predsedniku Republike, da bismo razumeli kako se došlo od stava da ne valja prodavati Telekom do ovog sada, da ga treba svakako prodati i to odmah. Druga stvar, to su ti takozvani tajni razlozi. Profesor Kovačević je ukazao na mogućnost da se ovde, pod pritiskom Međunarodnog fonda, recimo, događa sada prodaja Telekoma zbog toga što je neko nekada negde prihvatio takvu strategiju, i danas ne može da odstupi od nje zato što Međunarodni fond ima sredstva da nateruje da slušaju i da rade ono što se želi. Ja samo hoću da ukažem da postoje i druge špekulacije te vrste, znači, da ne samo Međunarodni fond nego možda i neki drugi međunarodni faktori eventualno stoje iza pritiska da se Telekom proda i da mnogi dobronamerni građani kažu – Pa ako već sila Boga ne moli, .. i tako dalje , - pa šta sad, neka se proda,..kako ćemo mi protiv Telekoma, ili ne daj Bože neke opasnije međunarodne sile... Ja samo hoću da kažem da u takvim mistifikacijama nekih loših odluka koje drugačije ne mogu da se brane, uvek postoji ključno pitanje, ako mi zaista i nekome poklanjamo nešto ili prodajemo jeftino, ili prodajemo nešto što nije za prodaju, da bi izašli u susret nekoj sili koja to zahteva, ko garantuje da ćemo nešto zauzvrat dobiti? Čime se garantuje da će zaista, šta, posle toga Međunarodni fond odgovarati ako mi ostanemo bez još pedeset ili sto hiljada radnih mesta , ili deset ili dvadeset hiljada inženjera, i tako dalje? Neće odgovarati Međunarodni fond, neće odgovarati niko drugi osim nas koji živimo ovde i delimo sudbinu ove zemlje, kava je da je. A da ne pričamo o drugim najavljenim ustupcima oko ubrzanog ulaska u Evropsku uniju, kao važnog argumenta u ovoj priči, koji se ispostavlja kao tajni razlog, itd.

Dakle ja hoću samo da ukažem da su priče o takvim tajnim razlozima za prodaju Telekoma, o kojima se, kao, eto ne može govoriti javno, iz viših interesa, po mom mišljenju samo pokušaj novog zamagljivanja jedne loše odluke koja verovatno ima i tajne razloge ali nisu tako visokoparni i navodno u našem interesu, nego su verovatno razlozi neke druge vrste koje ja sad ne bih iznosio, za to nemamo dokaze. Dakle, moje je da ukažem na sumnju u stavove onih koji propagiraju u ime države prodaju Telekoma jer su prošle godine govorili suprotno, i drugo da ukažem na sumnju da postoje neki tajni razlozi koji su u višem interesu pa se o njima ne sme govoriti. Ako ima razloga molim da ih čujemo, jer bi za takve razloge morali da damo neko obrazloženje. Nismo mi nikoga birali ovde da bude predsednik nečega ili ministar nečega, da bi on nešto radio tajno, i da bi radio nešto u našu korist što mi ne možemo da razumemo, pošto očigledno, naša javnost pristaje u nekim situacijama da bude tretirana kao maloletna i nesposobna da učestvuje u krupnim odlukama. Naš je pokušaj ovde da upravo demistifikujemo jedan takav odnos vlasti i javnosti, i da ubedimo vlast da objasni sve svoje razloge.znači, očigledno je da posle otvorenog pisma i javno upućenih pitanja, niko iz vlasti nema nikakvu potrebu niti osećaj važnosti za to što smo uradili, pa zato danas niko od njih nije došao na ovaj naš skup, mada je naravno pun svaki kabinet ljudi

koji znaju da pričaju o ovome, i koji bi mogli da dođu ovde i da kažu šta oni to znaju što mi ne znamo, pa da pitamo. Čini mi se da se vlast na taj način brani od naših pitanja i od obrazlaganja jedne loše odluke jer prosto nema druge argumente, nego će ćutati, a mi ćemo pokušavati i dalje da ta pitanja postavljamo, pa, videćemo ko će koliko da izdrži..

Jelica Putniković

Mislim da se vlast malo ponaša kao onaj noj, jednostavno nas ignoriše tako kao da ovo pismo i ovaj skup ne postoje. Podsećam da su pismo predsedniku Tadiću, pored ovde prisutnih ljudi koji su govorili, potpisali dr Branko Kovačević redovni profesor, rektor Univerziteta u Beogradu, dr Mirko Vasiljević, redovni profesor, dekan Pravnog fakulteta Beogradskog univerziteta, dr Dragan Antić redovni profesor, dekan Elektrotehničkog fakulteta u Nišu, dr Ilija Ćosić redovni profesor, dekan Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, dr Borivoje Lazić redovni profesor Univerziteta u Beogradu, dr Vladimir Milačić, profesor Univerziteta u Beogradu, dr Vera Vratuša, profesor, dr Časlav Očić dopisni član SANU, profesor dr Danijel Cvjetičanin, redovni profesor Univerziteta Singidunm. Još puno profesora i ljudi drugih zanimanja se potpisalo što potvrđuje da je ova tema bitna i mislim da su pogrešili ljudi iz vlasti što nisu došli.

Pre nego počne diskusija, zamolila bih, da bi što više prisutnih imalo priliku da kaže svoje stavove ili dobije odgovore, da budemo što kraći, što sažetiji.

Slavoljub Kandić

Došao sam da prenesem stavove svih zaposlenih, znači i svih sindikata kako u Telekomu Srbija, tako i u Telekomu Republike Srpske i Mtelu u Crnoj Gori gde je Telekom većinski vlasnik, da smo mi apsolutno protiv većinske prodaje Telekoma, znači preko 50 posto. I mi imamo želju da čujemo koji su to argumenti za privatizaciju i do danas to nismo čuli. Ono što smo čuli često su dezinformacije i neistine. Odmah da kažem da je ovo početak otpora takvoj odluci bez argumenata, koji ćemo i mi kao zaposleni pružiti i u narednom periodu organizovati razne tribine sa ovim pitanjem - da čujemo koji su to argumenti i iskoristiti sve vidove sindikalne borbe protiv ovakve odluke.

Šta u stvari ovakva odluka znači za građane, a šta za zaposlene? Čuli ste ovde od kompetentnih ljudi argumente protiv privatizacije. Ima ih svakako još. Reći ću samo da su, posmatrajući države u okruženju gde je većinski privatizovan sistem telekomunikacija i to ne slučajno uglavnom od Dojče telekoma u kompletnom okruženju oko Srbije, građani dobili skuplje usluge a zaposleni, blago rečeno, neizvesnost za svoju sudbinu pošto se država oglasila kao nenadležna po bilo kakvim pitanjima što se tiče zaposlenih. To smo od svojih sindikalnih kolega iz okruženja čuli. Prvi potez je svakako i ovo pitanje povećanja pretplate, koje će ići sad a, naravno, biće toga još i jednostavno mi se protivimo takvoj priči. Uspeli smo da dođemo i do premijera, čuli smo ono što je dao u intervjuu u Presu gde smo mu rekli da su to argumenti koji nisu argumenti i koji nas ne zadovoljavaju. Ostao je svako na svojim pozicijama. Naše aktivnosti će biti nastavljene i mi ćemo u saradnji sa svima onima koji imaju argumente za bilo koju opciju biti spremni da razgovaramo i da se zalažemo za interes države Srbije i njenih građana i zaposlenih koje mi predstavljamo.

Borivoj Lazić

Kao profesor Elektrotehničkog fakulteta u penziji, imam utisak da je prilika da moram nešto da uradim. Završio sa Telekomunikacije i Elektroniku, prešao sam vrlo rano, već '70. godine na računare i time se bavio celog života. Devet godina sam bio dekan Elektrotehničkog fakulteta, tri godine član Upravnog odbora Telekoma 2001. 2002. i 2003.godine. Pitam se gde je stav Upravnog odbora Telekoma? Da li je neko tražio mišljenje Upravnog odbora?

Gospodin Radujko, sadašnji direktor Telekoma kaže: - Ja postupam samo po onome što Vlada traži od mene. E, pa ne može tako. Onog trenutka kada je imenovan, on postaje ono što se zove časnik ili po rimskoj terminologiji magistrat – on odgovara narodu, i to odgovara svojom čašću i moralom. Odgovara on i Vladi, može da ga smeni, on može da podnese ostavku. On je dužan da eksplicitno i jasno kaže šta on lično misli. Ako on misli da je moguće i da treba prodati Telekom, po meni se čini, najčasnije bi bilo da podnese ostavku, a to znači praktično firmi koja mu je poverena. On kaže – Ja nisam sposoban sa njom da rukovodim - ili mu drugi kaže to. Kako god bilo da bilo, postoji to što se zove ostavka. Na žalost u tom sistemu u kojem smo živeli taj pojam ostavke i princip se izgubio. Dakle, i članovi Upravnog odbora takođe su dužni da se izjasne. Postoji nešto što se zove pitanje morala. Ta odgovornost pred Vladom u suštini se na nesreću poziva na odgovornost svojoj partiji kako se to kaže. Učili su nas svojevremeno kako je Tito na sudu rekao - „Ne odgovaram, ne priznajem ovaj sud. Priznajem samo sud svoje partije.“ Naši rukovodioci, ovi naši sadašnji rukovodioci, razni, prosto se tako nekako ponašaju. Važno im je šta njihova partija misli o tome. Dakle od gospodina Radujka treba tražiti da se izjasni, jasno i od svih članova Upravnog odbora. Koji su razlozi za prodaju Telekoma? Prvi je: trebaju pare. On izgleda vrlo ozbiljan, međutim, izgleda vrlo ozbiljan na prvi pogled, u suštini para će nam trebati i iduće godine i sledećih godina i tako dalje, a šta ćemo da prodamo? Kad prodamo ove godine Telekom nema više tih para. Prema tome taj ozbiljni razlog postaje neozbiljan. Drugi razlog: država nije dobar gazda. Pa, molim vas, i to smo raščistili, mislio sam da smo raščistili, davno. Država nije bila dobar gazda. Ona socijalistička koja je htela da gazduje svim piljarnicama, proizvodnjom salate, pšenice i tako dalje, preradom bakra, svim i svačim. Ali država ili vlast koja kaže da ne ume da upravlja efikasno sa desetak, petnaest velikih preduzeća od strateškog značaja, očevidno ne ume ni da upravlja državom. A čime onda upravlja? Upravljanje državom je ipak složenije od upravljanja bilo kojeg pojedinačnog preduzeća. Mogli bi bilo da kažu – Nećemo da dajemo obrazloženje.- To neće da kažu. Kažu naši ljudi ne umeju da upravljaju, mi ne možemo da nađemo kadrove koji će da upravljaju Telekomom (i sa drugim preduzećima). Pa, molim vas, tri godine sam bio u Telekomu, a i to što su to sve bili manje više moji studenti, sada, mada sam malo zarđao, opet bih itekako znao da nađem upravljačku strukutru, i da vrlo brzo se dogovorim, koja će sasvim efikasno i pošteno upravljati, jer važno je i efikasno i pošteno. On, strani vlasnik, će efikasno da upravlja ali će da uništi mnogo što šta, otpustiće radnu snagu, ukinuće prvo razvojni sektor, ukinuće onda službu za održavanje, pa će njegovi stručnjaci da dolaze za najmanji kvar, a njihova

dnevnica je u ono vreme bila veća od mesečne plate našeg inženjera, verovatno je i sad nešto tako takođe. Prema tome ti argumenti, stvarno su smešni, to je stvarno smešno i uvredljivo za naše ljude. Naši inženjeri će krenuti, iovako idu u beli svet, ali ćemo izgubiti to što se zove jezgro. To nam se desilo sa nuklearnom tehnikom. Mi smo imali na Elektrotehničkom fakultetu odsek koji se i zvao neko vreme - za nuklearnu tehniku, pa je to izgubljeno. Sve je to izgubljeno i danas ako rešimo da ipak moramo da gradimo nuklearne elektrane - mi sada stručnjaka nemamo. Ovde će nam se desiti upravo ta stvar. Nema više nikakve industrije koja nije vezana za ono što je od Telekoma. Kad Telekom postane strano vlasništvo, bez obzira da li je neka država tu vlasnik, da li je privatna kompanija, sve će to biti rastureno i ostaćemo prosto bez tog osnovnog znanja u području telekomunikacije i računara, jer Telekom su sada telekomunikacije i računari, ali bez jednog ni drugog nema.. Rečeno je već, moj ispisanik Mladen Kovačević već rekao da se tu misli, da smo mi tu zavisni od Monetarnog fonda. To je već priča, narod to priča takođe, da smo to već prodali u stvari, da je dogovoreno i da oni ne mogu natrag uopšte. Moguće da je tako, prosto nisam hteo da verujem a i sada ne verujem, ali ponašanje Vlade, vlasti je takvo da se ta sumnja nameće sama od sebe.

I ne događa se prvi put. Sećam se '95,96. godine, u Elektrodistribuciji Beograd su zamislili da uvedu neke limitatore. I mi smo tada na Elektrofakultetu pokrenuli neku diskusiju i vrlo savesno pozvali na jedan okrugli sto. Direktor Elektrodistribucije je zabranio bilo kome iz Elektrodistribucije da dođe na taj razgovor. Došao je samo jedan koji je bio, eto, takva priroda, koji po prirodi nije fermao zabrane. Mi smo to uspeali da zaustavimo, tada. Direktor je bio Uskoković kojem sada oduzimaju stanove, hotele i tako dalje, a mi smo tada upravo sumnjali, a nismo hteli tu sumnju reći, da je neko dogovorio da kupi tu ogromnu količinu limitatora, jer mi ih nismo proizvodili i da stekne neku proviziju i tako dalje. Posle smo se uverili da je to sigurno bilo tako, čim su odustali, ne bi odustali inače da ta stvar nije bila takva.

Ako sam dobro razumeo, biće još pokušaja i diskusija o ovome , a ovo što niko od vlasti nije došao, ja jedino mogu da kažem da je to strašna sramota i to treba reći. Hoću da kažem bilo kome, hoću da kažem to i Borisu Tadiću i predsedniku Vlade.

Stanko Stojiljković, novinar, Politika

Mnogo smo toga čuli, što nam naravno neće koristiti u pisanju, ali dobro. Ja bih molio ove časnike i zvaničnike koji su nas pozvali ovde, ako mogu kratko i jasno da odgovore na pitanje 4. i na pitanje 10. Ovde je mnogo bilo utisaka. Ovo nije priča za utiske nego za podatke i ozbiljnu analizu. I zato bih postavio tri kratka pitanja, osim ova dva, sadašnjim predsedavajućim domaćinima. Gospođice Smiljanić, da li ste za prodaju ma kojeg manjinskog dela? Gospodine Kovačeviću, na osnovu kojih ekonomskih analiza tvrdite da je necelishodno prodati Telekom? I za gospodina Kačarevića - zašto niste pisali premijeru, jer je njegova vlada to odlučila, a ne predsedniku?

Aleksandra Smiljanić

Čuli smo od predstavnika vlasti da je nekih 55% akcija Telekoma u rukama države. Znači 20% je OTE, 15% je obećano građanima, ne znam koliko je tačno određeno, 10% radnicima, znači država sada ima 55%. Država nema tu puno akcija da proda, može da proda 4% da bi ostala većinski vlasnik ... Prema tome, država praktično ne može da proda. Ja sam protiv toga da se izgubi većinsko vlasništvo.

Mladjen Kovačević

Trebalo bi zaista mnogo vremena da se dokaže, ali opet ne treba ni to. Kažu da možemo dobiti osamstomiliona, ja ne znam opet da li je tu mreža, ili nije mreža. Ako je u kriznoj godini profit ostvaren takav, plus ako uzmemo profit koji je ostvaren u Republici Srpskoj i u Crnoj Gori, koja je logika da vi prodate firmu koja ostvari u kriznoj godini toliki profit, a kažu da ćemo izaći iz krize. Drugo, za mene je jako problematično što kažu, evo Vlahović, sad ste pomenuli – najpogodniji je trenutak za prodaju. Ma, nije najpogodniji, Evropa je u ogromnoj krizi, niko živi ne zna da li će izaći iz krize, može pasti u još veću krizu. Dakle, duboko sam ubeđen da je Evropa u ogromnoj i društvenoj i ekonomskoj krizi, više nigde nema morala, samo je profit, profit, sve ostalo je u dubokoj senci. I dakle, sad vi prodajete firmu koja zaista ostvaruje u teškim uslovima profit i to visok profit, i vi ćete sad prodati za osamstomiliona, toliko su rekli da najviše hoće da ponude za Telekom. Koja je logika? Nema logike. Sad kažu da je to najbolji trenutak. Pa nije. Garantujem da u ovakvim uslovima ozbiljne firme neće ući u investicije, kupovati. I drugo o čemu je ovde već bilo puno govora; ako iza toga usluga bude ostala na istom nivou, broj ljudi koji ostane bez posla biće još povećan. Znači, Monetarni fond broj nezaposlenih uopšte ne interesuje, to nije ekonomski problem, to je socijalni problem i to za njih ne figurira kao faktor. Mogao bih navesti još ogroman broj razloga zašto nije pametno da se proda tako vredno preduzeće kao što reče profesor, zlatni rudnik, zlatna koka. Pa zašto Norveška ne proda Telenor, zašto Norveška ne proda State Oil, tržišna privreda parexelance, ali ima neki društveni interes i tamo. Zamislite da Norveška proda State Oil Amerikancima! Pa oni bi, vršili eksploataciju, daj samo što pre, dok je cena visoka. A Norvežani su od te ogromne sume odvojili za neki fond za buduće generacije. To isto su radili i Rusi. Dakle, kad dođe stranac, on gleda samo svoj lični interes, kakav društveni interes, kakav interes građana Srbije...?

Na kraju zašto ako već hoćemo, zašto ne bismo išli na privatizaciju da građani Srbije ili dijaspora, kao što je bilo u Nemačkoj, kupuju akcije. Ja imam poverenja u to preduzeće, ja bih kupio akcije, naravno ako imam pare. Zašto ne omogućiti takav način, dakle da jedan deo preduzeća ode u privatne ruke preko prodaje akcija, kao što je bio slučaj u Nemačkoj. Zašto baš mora samo ovim metodom, koji nam ova vlast nameće? Nisam ubeđen da je to racionalno. Ili zašto ne bismo davali licence i nekim drugim firmama, pa da dođu privatna preduzeća iz inostranstva; mada, kad sam čuo kakva je situacija sa mrežom, mislim da je to vrlo teško ostvariti. Dakle, sve u svemu mislim da je zaista potpuno, potpuno, neubedljivo obrazloženje.

Opet ne razumem da država toliko to podeli kao neki ratni plen i niko više ne može da utiče. Ako je znači da je Telekom dobila Demokratska stranka ili G17 plus, svi ostali smatraju da je to njihov zabran, "nemamo mi šta tu da se petljamo" i to je tragedija. Srbija se nalazi u dubokoj društvenoj krizi: i kriza morala i kriza vrednosnog sistema, i demokratska kriza, i kriza porodice, kriza identiteta, i kriza pisanih medija, umetnosti, obrazovanja i tako dalje. Pa nauke, to je jedna opšta kriza i zato se zalažem već godinama, apelujem na predsednika države da okupi jednu ekipu intelektualaca, pre svega nezavisnih, nepartijskih, da nisu članovi nijedne partije, da pokušamo da napravimo viziju budućeg društvenog razvoja. Mnoge zemlje su tako radile od Kine, Tunisa, Bocvane. Ima jako veliki broj kritičara protiv tog društvenog inženjeringa ali, ako

pustimo da ide kako ide, naćićemo se kroz godinu dve u užasnoj krizi, još većoj nego što je ova.

Slavoljub Kačarević

Zašto nismo pisali i premijeru nego samo predsedniku otvoreno pismo? Pisali smo i premijeru, pozvali smo ga danas da dođe, da o tome pričamo, pa eto nije došao, ali otvoreno pismo upućeno je predsedniku Republike pošto je doneta odluka Vlade da se pokrene postupak privatizacije Telekoma. Nadali smo se da ćemo naići na razumevanje predsednika Republike s obzirom na njegova ovlašćenja i očekivali da će da podrži otvaranje javne debate o toj odluci Vlade. Vlada je rekla šta je imala – odlučili smo da prodamo. Računali smo da je prava adresa za eventualno dovođenje u pitanje ili bolje obrazlaganje te odluke Vlade - upravo predsednik Republike jer je on u stanju i da zaustavi tu odluku Vlade, odnosno da zaustavi odluku Skupštine ako dođe do nekakve odluke sa kojom se ne slaže. Zato smo to adresovali na predsednika, doduše i jedna i druga adresa za sada ne odgovaraju na ta pitanja pa što kaže gospodin Popov, sačekaćemo još, videćemo, možda će nam neko i odgovoriti.

Jelica Putniković

Da smo zadovoljni kako država vodi ovu priču oko prodaje Telekoma i uopšte o privatizaciji, razvoju nauke i obrazovanja, verovatno ne bi bilo ovog otvorenog pisma.

Tika Živanović

Na žalost, to vam je tuga Srbije. Bila je puna sala kad sam došao, sad vidite šta je ostalo. Na grobu Đure Jakšića koji je umro 1878. godine, na spomeniku na Novom groblju piše „U svetu brale nema ljubavi“. To je pre 150 godina napisano na grobu Đure Jakšića. Dalje, H. Ford osnivač kompanije Ford, pre vek napisao je knjigu „Moj život i delo“ i rekao je tada: „U najgoroj situaciji se nalazi onaj kome treba kredit, a od koga traži kredit, zna da mu je neophodan“. Dobro razmislite o ove dve stvari. Profesor doktor Slavko Svirčević vodeći stručnjak u SFRJ u telefoniji je negde sadamdesetih godina kad smo pričali, rekao – kolega Živanoviću, da sam najpijaniji pa mi ponude telefonsku centralu i rudnik zlata ja bih se opredelio za telefonsku centralu jer ne znam dokle će u rudniku zlata biti zlata.

Ugovor o prodaji Telekoma Srbije '97. godine nije sproveden. Niko nije hteo u ovoj zemlji da ga sprovede. Upravni odbor bio je dužan da donse desetogodišnji plan poslovnja. Trebalo je negde pet milijardi maraka da se uloži u Telekom Srbije ali to nije učinjeno. Ugovor je ništavan. Da je htela država, da su hteli pojedinci, mogli su da ga raskinu iako su Italijani i Grci dali pare. O tome je pisano, čak se za ovo interesuje Bruno Tinti, tužilac u Torinu.

Ovde je knjiga izjava o velikom kriminalu, međunarodnoj korupciji o kojoj je Boris Tadić pričao kada je bio inistar telekomunikacija. Danas radi sve obrnuto. Ovo je dokumentacija, ne pričam ništa na pamet.

Šta predlažem šta da radimo? Dve stvari, dva puta koja treba da idu paralelno. Jedan put je da Sindikat mora da ima stav, oštar stav, kao što je imao '97, '98, '99. Tada je Sindikat bio protiv Miloševića. Danas nije protiv sadašnje vlasti, ni prvi ni drugi put ne sme da bude politički obojen, nego mora da bude principijelan.

Joksimović komentariše:

Pa Vi ste gospodine promenili 20 stranaka do sada.

Živanović

Šta možemo da uradimo? Moj predlog je, znači, dva puta: jedno je da Sindikat mora da bude rezolutan a drugo, mi ovde da napravimo ekipu, da nađemo firmu s kojom ćemo da konkurišemo i samo na bazi podataka i dokumenata i argumenata možemo da tučemo Vladu. Priče, da filozofiramo - od toga nema ništa. Moramo da napravimo tim koji je u stanju da dokumentovano izađe pred građane i da pobija Vladu i da se onda borimo. U vreme Josipa Broza mogli ste da pričate na televiziji u RTS-u, Studiju B, samo da ne pominjete njega i partiju. Vi danas ne možete nijednu činjenicu da iznesete, čak i novine zatvaraju, da vam bude jasno. Prema tome moja dva predloga, znači da raščistimo sa Sindikatom, to broj jedan i broj dva, da napravimo ekipu ljudi koja je u stanju da učestvuje na ovom izboru za savetnika za prodaju i da onda argumentovano tuče postojeću Vladu. Vladi su pare neophodne da preživi godinu. Mi to moramo da oborimo, ne možemo da budemo robovi toga postupka Vlade kojoj treba toliko para.

Nenad Novičić, novinar PTT Srbije

Pozdravljam ovu intelektualnu savest što kroz ovih 11 pitanja pokušava da promeni ono što će se teško menjati, ali me interesuje zašto toliko zakasnilo u postavljanju ovih pitanja, kada su reprezentativni sindikati Telekoma, koje osporava g-din Živanović, ta pitanja postavljali unazad već tri godine i skoro svih ovih 11 pitanja su na neki način figurirala... Pitam zašto ste sada istupili?

Miodrag Popović

Dakle, vrlo jednostavno. Ako pogledate ovu dokumentaciju koju je kolega Kačarević pominjao, u toj dokumentaciji se vidi da su naši zvaničnici poslednjih godinu dana pričali protiv prodaje Telekoma. Znači, nije bilo potrebno da sa postavljaju ovakva pitanja. Sada kada su oni promenili mišljenje mi pitamo zašto su...

Aleksandra Smiljanić

Nije bilo sasvim jasno do ovog trenutka. O privatizaciji se pričalo i dok sam ja bila ministar. I meni su stizala razna dokumenta iz Ministarstva za ekonomiju koja su predviđala neke rokove za privatizaciju javnih preduzeća. Ja sam kao ministar na sve te dopise dala negativno mišljenje. Znači, u princip takva dokumenta nisu mogli da prođu u Vladu ali su sada ona nekako prošla. Takođe sam u to doba davala izjave u novinama o tom svom stavu da sam protiv privatizacije Telekoma.

Slavoljub Kačarević

Mi smo otvoreno pismo objavili 6. aprila, to je otprilike 8-9 dana pošto je Vlada objavila Odluku, ali je objavila Odluku preko novina, tu Odluku nećete naći ni na sajtu Vlade, ni u Službenom glasniku, mi praktično ne znamo kako izgleda Odluka o privatizaciji ali smo nedelju dana kasnije završili konsultacije, skupili dovoljan broj uglednih ljudi da podrže to otvoreno pismo i uradili to u najkraćem mogućem roku od kad smo videli da je država zaista odlučila da tu stvar uradi. Tri dana pre nego što je Vlada donela Odluku o prodaji Telekoma, ministarka za telekomunikacije je izjavljivala da ne zna ništa, da li će

biti prodat Telekom, da li neće, a dva dana posle Odluke rekla je da je ona čula za Odluku pre tri dana. Znači, čula je dan uoči sednice Vlade 26. ili 25. marta - nije jasno kada je održana sednica. Mi smo se potrudili da reagujemo što pre, brže nije moglo. Ako misite da smo mi zbog nečega odugovlačili ja Vam odgovoram da nismo a Vi, ako ste umeli brže, mogli ste i Vi da uradite isto ovo što smo mi uradili.

Jelica Putniković

Pripremili smo zaključke, koje ćemo poslati i svim medijima pa ćete ih dobiti u toj formi da možete da ih iskoristite za informisanje javnosti. Pozivamo gospodina Rodoljuba Šabića, poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka da obezbedi odgovore na ovih 11 pitanja, koje nismo uspeli da dobijemo od vlasti iako smo to poslali 6. aprila. Pozivamo i gospodina Sašu Jankovića, zaštitinika građana zaduženog za zakonito i pravilno utvrđivanje državne odgovornosti i svih njenih institucija i svih njihovih službenika, da zaustavi sprovođenje odluke Vlade Srbije u postupku prodaje Telekoma Srbije s obzirom da ova Odluka može da bude štetna po interese građana Srbije. Predlažemo osnivanje odbora građana za praćenje rada Vlade Srbije u postupku prodaje Telekoma i ukazivanje javosti na smisao tih postupaka. Predlažemo za članove tog Odbora: Aleksandru Smiljanić, Mladana Kovačevića, Nebojšu Popova i Slavoljuba Kačarevića. Takođe, zakazujemo za 30 dana novi skup, okrugli sto na kojem će se raspravljati o rezultatima ovih inicijativa kod poverenika za informisanje od javnog značaja i kod zaštitnika građana.

Bogoljub Lazic, dipl.ing.el.

(priložena izjava u pisanom obliku)

Telekom Srbija nije samo najuspešnija srpska kompanija već i kompanija čija je infrastruktura strateški nacionalni i državni interes najvišeg ranga.

Privatizacija Telekoma Srbija u ovom trenutku pretila da opasno ugrozi nacionalni državni interes u sektoru telekomunikacija jer se privatizuje i infrastrukturna mreža Telekoma na kojoj se zasnivaju sve mreže državnih organa, institucija od nivoa republike do nivoa lokalne uprave. Osim toga, država je i najveći korisnik telekomunikacionih usluga Telekoma, koja svoje usluge plaća iz budžeta. Prodajom Telekoma država će izgubiti profit koji je Telekom redovno svake godine uplaćivao u budžet, a dobiće znatno veće cene usluga i zakupa kapaciteta jer će izostati popusti i druge beneficije koje je država imala od Telekoma kao svog preduzeća. A može se očekivati i isključenje kapaciteta zbog neplaćanja usluga na vreme kao nedavno kada je SBB isključio kablovsku televiziju Ministarstvu unutrašnjih poslova. A to se može desiti svakom državnom organu pa čak i Vojsci Srbije, zdravstvenim ustanovama, školama itd. To je nedopustivo ali je moguće.

Priča o efikasnoj i jeftinoj državi gubi smisao ako će se troškovi usluga povećavati za realizovanje strateških državnih ciljeva definisanih u mnogobrojnim državnim strategijama (koje se mogu naći u celosti na sajtu Vlade Republike Srbije).

Država se u tim dokumentima, u sektoru telekomunikacionih usluga i zakupa kapaciteta, oslanjala na mrežnu infrastrukturu Telekoma Srbija. Stoga je, ustvari, nemoguće realizovati strateške državne ciljeve definisane kroz: Strategiju razvoja telekomunikacija, Strategiju razvoja informacionog društva, Strategiju e - uprave, Strategiju razvoja širokopojasnog internet, Strategiju privrednog razvoja Srbije, Strategiju

integrisanog upravljanja granicom, Strategiju za Kosovo i Metohiju, verovatno i neke druge.

Sada je pravi trenutak da predsednik države, istovremeno i predsednik Saveta za nacionalnu bezbednost i predsednik Saveta za nacionalnu infrastrukturu - stavi veto na prodaju Telekoma dok se na pravi način ne zaštiti interes Srbije i njenih gradjana u sektoru telekomunikacija. On to zna, on to može i ume i to je pokazao kada je kao predsednik upravnog odbora JP PTT Srbija tražio zaštitu državnog interesa u Mobtelu 2002. godine.

No bez obzira na ishod odgovora, a koji može biti takav da na postavljenja pitanja ipak Vlada Srbije odgovori, mislim da je uputno ta ista pitanja, a može i više njih, postaviti i većem broju resornih ministarstava u čijoj su nadležnosti realizacije postavljenih ciljeva u pobrojanim strategijama ali i šire, a naročito Ministarstvu za telekomunikacije i informaciono društvo, Ministarstvu ekonomije i regionanog razvoja, Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu za infrastrukturu, Ministarstvu odbrane, Ministarstvu finansija, Ministarstvu za Kosovo i Metohiju, Ministarstvu pravde, pa i ostalima, sa dodatnim pitanjima:

Kako će država, kada se proda Telekom Srbija i celokupna telekomunikaciona infrastruktura, da realizuje potrebe države i gradjana koje su definisane u strateškim dokumentima Vlade Republike Srbije. Kada čovek pročita samo kratke segmente iz pobrojanih, zvaničnih dokumenata-strategija ove države, a koji se tiču telekomunikacija - ne treba biti mnogo pametan i obrazovan pa zaključiti da je prodaja Telekoma Srbija sasvim sigurno štetna po državu i njene gradjane, bar u ovom trenutku.

Potpuno je jasno da posle prodaje Telekoma Srbija nijedan od ciljeva ovih strategija neće biti moguće realizovati, a da država ne posegne duboko u skoro potpuno prazne džepove svojih gradjana.

Možda kasnije, kada država obezbedi zaštitu vitalnih nacionalnih, državnih interesa odnosno potrebnu telekomunikacionu infrastrukturu, bude prilika za neke prodaje. Pa i tada valja dobro razmisliti šta i koliko i da li uopšte prodavati nešto što zaista jeste (zlatna) koka koja nosi zlatna jaja.

Liberalizacija tržišta o kojoj se mnogo priča i čime se opravdava prodaja Telekoma nije dobar izgovor. Liberalizacija telekomunikacionog tržišta predstavlja osnovni postulat novog zakonodavstva u oblasti telekomunikacija u svetu, a posebno u politici Evropske unije, kod sprovođenja reformi sa ciljem modernizacije i podsticanja bržeg razvoja telekomunikacija. Liberalizacija znači da svako ima pravo da pod odredjenim, zakonom propisanim uslovima obavlja delatnost u oblasti telekomunikacija. Na taj način se ostvaruju prednosti konkurencije –obezbedjivanje kvaliteta i nižih cena usluga. Liberalizacija bi takodje trebalo da dovede do većih investicija, produktivnosti i zapošljavanja .

Liberalizacija ne mora da znači i ne uslovljava privatizaciju telekomunikacionih operatora u državnoj svojini, koja ostaje diskreciono pravo svake suverene države. Narodna poslovice kaže: ono što treba u kući ni u crkvu se ne daje, a nama Telekom zaista treba u našoj kući koja se zove Srbija.

Koliki je značaj i uloga telekomunikacione infrastrukture Telekoma lako je objasniti sa nekoliko pitanja i odgovora:

Ko je najveći potrošač telekomunikacionih usluga svih vrsta u našoj zemlji? Zna se, to je država, to jest državna uprava i njene institucije.

Odakle država plaća sve te usluge? Zna se, iz budžeta.

Da li će država biti toliko bogata da može to sve da plaća i onda kada bude prodala sva javna i društvena preduzeća i da li će biti jeftina država za svoje građane? Nije i neće moći, ukoliko ne poveća oporezivanje svojih građana i privrede i neće zbog toga biti jeftina i efikasna država.

Da li je to onda interes Republike Srbije i njene vlasti i građana? Nije i ne može biti, a naročito ne građana od kojih se očekuje sve i od kojih zavisi sve.

Da li je država dužna da se stara da se zaštite svi važni strateški nacionalni i državni interesi? Jeste. Država je obavezala i ovlastila Vladu Republike Srbije da predlaže zakone i donosi strateške dokumente kojima će utvrditi razvoj pojedinih segmenata društva (čl.45 stav 1, Zakona o Vladi RS) i definisati nacionalne državne interese od značaja za državu i njene građane.

Ako je to tako, gde je onda problem da se proglasi šta su to naši strateški nacionalni i državni interesi u sektoru telekomunikacija, da li za to imamo znanja, a pre svega političke volje i osećaja odgovornosti prema sopstvenoj državi? Znam samo da ima znanja, da ima dovoljno pametnih i odgovornih ljudi, znam da telekomunikacije jesu vitalni nacionalni državni interes, ali ne znam da li postoji politička volja i odgovornost da se izvrši zaštita tog interesa.

Suština celog rešenja zaštite našeg nacionalnog interesa može se objasniti na sledeći način:

Zamislimo da su telekomunikaciona infrastruktura (optički kablovi, transportna komunikaciona i pristupna mreža, kablovska kanalizacija) isto što i autoputevi u vlasništvu države. Ona ih gradi, održava i naplaćuje putarinu. Svi mogu da se voze po njima bez ikakve diskriminacije, samo moraju da plate putarinu. Kako su putevi javno dobro a nema drugih vlasnika i puteva, svi će ih koristiti i prihod će samo rasti (sigurno niko neće ići iz Šapca za Niš preko Valjeva, Užica i Čačka kad može autoputem preko Beograda, takodje će i tranzit iz, recimo, Hrvatske ili Madjarske koristiti istu logiku naravno uz prihvatljivu putarinu, što se podrazumeva). Ostalo je sve igra velikih brojeva.

Zamislimo sada da se kompletna telekomunikaciona infrastruktura Telekoma Srbija izdvoji u posebno državno tj. javno preduzeće. Tom preduzeću se pripoji telekomunikaciona optička infrastruktura elektroprivrede Srbije, Srbijagasa, Transnafte, ŽTP, PTT, radiomreže RTS koja je nedavno izdvojena u posebno javno preduzeće.

E to su sada naši moćni autoputevi u telekomunikacijama po celoj Srbiji, jeftini i svima dostupni putevi za putnički i teretni saobraćaj bez premca. To znači putevi i za male Internet provajdere i za velike provajdere kao što su Telenor, VIP i budući vlasnici (npr. Dojče telekom) privatizovanog dela Telekoma Srbija (fiksna mreža, mobilna, Internet). Šta se time najviše dobija?

Prvo, dobija se da će država imati vlastitu, svu potrebnu telekomunikacionu infrastrukturu potrebnu za rad i funkcionisanje državne uprave, vojske, policije, zdravstva, sudstva, školstva i svih njenih institucija i, veoma važno, za nesmetan razvoj informacionog društva. Takodje, neće biti ograničena mogućim visokim cenama i ucenama operatora kao ni budžetom, kada bi to sve od njih koristila, jer će koristiti svoju infrastrukturu. Telenor ili npr. Dojče telekom sigurno ne bi bili tako "darežljivi" i uvidjavni kao Telekom Srbija i vrlo lako bi radio prekidač za neizmirene racune (primer - SBB isljučio MUP).

Drugo, važan dobitak je da će se pospešiti i ubrzati razvoj mreža i usluga jer će operatori, svi bez razlike, imati odmah na raspolaganju pod istim uslovima telekomunikacionu infrastrukturu koju ne treba da projektuju, finansiraju, grade i održavaju, mogu odmah da pružaju usluge i da ubiraju prihod. Zamislite sada da novi operator fiksne telefonije, Telenor, koji je tek dobio licencu, ima mogućnost da odmah (sedne u auto i počne da vozi od Subotice do Dimitrovgrada ili gde već želi i pri tom plati samo putarinu) dobije na raspolaganje telekomunikacionu infrastrukturu (optičke kablove i transportnu i pristupnu mrežu), kojom brzinom bi razvijao svoju operatorsku mrežu i pri tom zapošljava nove radnike i davao nove usluge. Znači, država na ovaj način direktno podstiče razvoj konkurentskog tržišta telekomunikacionih mreža i servisa.

Treće, veoma važan dobitak je da bi tada privatizacija Telekoma Srbija moguća bez bilo kakvih štetnih posledica po državu i njene nacionalne i državne interese. Ali i tada treba pažljivo razmišljati - da li prodati i šta prodati.

Vredi navesti jedan dobar primer državne strategije. Strategijom razvoja energetike Srbije predviđeno da se transportna elektroenergetska mreža neće privatizovati tj. ostaće u državnom vlasništvu. Svi isporučioци električne energije mogu koristiti tu državnu mrežu za isporuku energije do svojih potrošača kao i za uvoz i izvoz. Ovde je nacionalni državni interes zaštićen u celosti.

Veoma je teško razumeti kako je moguće da niko ne pokušava, ne zna ili ne želi ili možda čak i neće da tako pristupi u rešavanju problema u sektoru telekomunikacija tako što će kroz odgovarajuće restrukturiranje Telekoma izdvojiti infrastrukturu koja neće biti predmet bilo kakve privatizacije, odnosno stvoriti mogućnost da se privatizuju mobilna, fiksna i Internet mreža kao posebni subjekti. Verujem da bi tada zradili mnogo više novca, a naš nacionalni i državni interes bio očuvan u celosti.

I da naglasim: ovakav pristup trebalo bi primeniti i na delove Telekoma u Republici Srpskoj i Crnoj Gori.

Hrvatska država je svoj telekom privatizovala, prodala i infrastrukturu i shvatila da je pogrešila. Zato je novim zakonom o elektronskim komunikacijama praktično celi sektor telekomunikacija proglasila za interes republike Hrvatske.

Treba se učiti na tuđim greškama.

Mr Dragomir Vasiljevic, dipl.inz.el.

(priložena izjava u pisanom obliku)

1. Republika Srbija ne bi smela u ovom trenutku da smanji udeo u vlasništvu u preduzecu Telekom Srbija ispod 51%.

Osvrnimo se na pitanje br. 5 upućeno predsedniku Republike Srbije. Srbija je 1997. godine prodala 49% vlasništva u preduzecu Telekom Srbija a.d.(29 % italijanskom i 20% grčkom akcionaru). Godine 2002, Srbija je otkupila 29% akcija od italijanskog akcionara i podigla svoje vlasništvo na 80%. U ovom trenutku ponovo se postavlja pitanje prodaje akcija!? Ovo govori da Srbija nema strategiju na duže vreme, već da se svaka Vlada rukovodi trenutnim interesima. Ako se uzme u obzir da je jedna od prethodnih vlada kupila Telekom Republike Srpske i formirala kompaniju M:Tel u Crnoj Gori, rukovodeći se strateškim nacionalnim interesima, sprovodeći državotvornu politiku, pokušavajući da državne interese vezane za Republiku Srpsku i Crnu Goru učvrsti i na ovaj način, postavlja se pitanje čemu vodi sada prodaja Telekoma? Odgovor bi bio da ova prodaja Telekoma Srbija, u stvari, na duge staze vodi odustajanju od ovih državnih interesa. Polazeći od činjenice da situacija oko statusa Kosova nije rešena, zatim da je stanje u

Bosni i Hercegovini po malo nestabilno i da Republika Srpska stalno trpi pritiske za odustajanje od sopstvenog suvereniteta, to bi ova prodaja Telekomu pogodovala svim protivnicima interesa Srbije, Kosova i Republike Srpske. Zamislamo samo situaciju prekida svih telefonskih veza sa srpskim enklavama na Kosovu. Ukoliko bi Telekom Srbija bio u vlasništvu inostranog akcionara, čija je država još i priznala nezavisnost Kosova, šta bi mogli očekivati Srbi u enklavama na Kosovu, u slučaju izbijanja sukoba - samo novo proterivanje sa Kosova i ništa drugo. Sličan scenario mogao bi biti i sa Republikom Srpskom u slučaju bilo kakvih novih sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine. Telefonski saobraćaj između Republike Srbije i Republike Srpske u slučaju sukoba u Bosni i Hercegovini odmah bi bio prekinut. Zbog ovoga se ne bi smeli sistemi veza koji se u konkretnom slučaju ogledaju u Telekomu Srbija ovako neodgovorno prodavati u ovom trenutku.

2. Liberalizacija DA, dalja privatizacija NE.

Ne bi trebalo mešati pitanja liberalizacije i privatizacije. Srbiji je potrebna liberalizacija telekomunikacionog tržišta kako bi se uspostavila konkurencija i građani osetili prednosti konkurentnog tržišta. Ovo ne znači obaveznu privatizaciju dominantnog operatora u fiksnoj telefoniji, preduzeća Telekom Srbija. Polazeći od činjenice da je tek nedavno data druga licenca za oblast fiksne telefonije, to praktično nema nikakve konkurencije u ovoj oblasti pa Telekom Srbija nije još uvek ničim ugrožen, nikakvim novim ulaganjima u odnosu na konkurenciju itd.

Praktično je evidentno da ne postoji ni jedan opravdan razlog za dalju privatizaciju preduzeća Telekom Srbija a.d., osim što su možda Vladi potrebne pare, ali pare će biti potrebne i nekoj novoj vladi i nekim novim mladim generacijama, tako da je taj razlog u najmanju ruku nedomaćinski, a Vlada koja ne može da vodi državu a da ne rasprodaje sve što država ima, morala bi sebi postaviti jedno sasvim realno pitanje, a to je: "Za šta je sposobna ova Vlada?"